

Ochrona bioróżnorodności Pomorza w praktyce.

Wśród wielu gatunków roślin i zwierząt Pomorza występują też takie, które spotkać można niezwykle rzadko. Należą do nich groszek wielkoprzylistkowy *Lathyrus pisiformis* i brzoza niska *Betula humilis*, gatunki roślin wpisane do Polskiej Czerwonej Księgi Roślin oraz iglica mała *Nehalennia speciosa*, jedna z najmniejszych europejskich ważek, wymieniona w Czerwonej Księdze Gatunków Zagrożonych. Aby je skutecznie chronić konieczne jest podjęcie działań eliminujących zagrożenia i zapewniające optymalne warunki do życia.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Gdańsku we współpracy z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Gdańsku realizują projekt „Ochrona bioróżnorodności rezerwatów Pomorza”, w ramach którego między innymi prowadzone będą prace mające na celu zachowanie tych trzech gatunków na Pomorzu.

Groszek wielkoprzylistkowy *Lathyrus pisiformis*, występuje w miejscach nasłonecznionych, suchych o podłożu zasadowym. Jest byliną, czyli rośliną wieloletnią, kwitnie w maju wytwarzając zwrócone ku dołowi fioletowe dzbanuszki. W Polsce występuje zaledwie na 27 stanowiskach. Jedno z nich znajduje się w województwie pomorskim, w rezerwacie przyrody „Opalenie” i jego otoczeniu, w gminie Gniew. Rezerwat utworzony został w 2013 roku, łącząc dwa rezerваты powołane w 1965 roku: „Opalenie Górne” i „Opalenie Dolne”. Celem ochrony jest zachowanie gądo subkontynentalnego, stanowisk cennych gatunków roślin, a w szczególności groszku wielkoprzylistkowego, którego populacja należy do najliczniejszych w Polsce i wynosi około 20 procent całej populacji krajowej tego gatunku.

Rezerwat nie jest udostępniony dla zwiedzających.

W Polsce groszek wielkoprzylistkowy objęty jest ochroną ścisłą, wymaga ochrony czynnej, czyli stosowania określonych zabiegów mających na celu poprawę kondycji tego gatunku. W Polskiej Czerwonej Księdze Roślin ma status gatunku „narażonego na wyginięcie”. Co zagraża groszkowi wielkoprzylistkowemu? Poza granicą rezerwatu groszek rośnie w pobliżu drogi, wzdłuż której wykonywane są prace służące jej utrzymaniu i zapewnieniu bezpieczeństwa ruchu. Zdarza się, że w trakcie wykaszania pobocza lub innych prac, zniszczone zostaje nawet 20-25 procent występujących tam osobników. Dlatego konieczne jest przesadzenie narażonych na zniszczenie

roślin do wnętrza rezerwatu. Należy to robić bardzo starannie. Egzemplarze groszku wykopywane są z dużą bryłą ziemi i delikatnie przenoszone na nowe stanowisko tak, aby ich nie uszkodzić. Nowe miejsca muszą być odpowiednio dobrane i zapewnić odpowiednie warunki dla przesadzonych roślin. W tym celu usuwa się konary lub całe drzewa, aby doświetlić podszycie.

W 2015 roku przeniesiono do rezerwatu 50 osobników. Przeprowadzony monitoring wykazał, że działanie to zostało zakończone sukcesem, przesadzone rośliny przyjęły się w nowym miejscu i są w dobrej kondycji. Kolejne przesadzenia planowane są co dwa lata – w 2017 i 2019 roku. W wyniku realizacji projektu w rezerwacie znajdują się wszystkie osobniki rosnące poza jego granicami.

Druga z wymienionych roślin, która została objęta czynną ochroną w ramach projektu, to brzoza niska *Betula humilis* – krzew, osiągający wysokość do dwóch metrów, w Polsce spotykany na podmokłych, nasłonecznionych łąkach i torfowiskach. Jest reliktem glacialnym, czyli pozostałością po okresie zlodowacenia. Szacuje się, że w Polsce występuje na około siedemdziesięciu stanowiskach, w tym w Bofach Tucholskich, w gminie Czersk, w rezerwacie przyrody „Mętne”. Rezerwat istnieje od 1963 roku, a w obecnych granicach od 2006 roku.

Przedmiotem ochrony jest torfowisko wysokie i przejściowe, z naturalnym zbiornikiem wodnym.

Rezerwat nie jest udostępniony dla zwiedzających. Brzoza niska jest w Polsce gatunkiem objętym ochroną ścisłą, wymagającą ochrony czynnej. W Polskiej Czerwonej Księdze Roślin została określona jako gatunek zagrożony. W rezerwacie przyrody Mętne populacja brzozy niskiej jest liczna, lecz niestabilna. Największym zagrożeniem są dla niej znaczne wahania poziomu wody, powodujące ekspansję brzozy brodawkowatej *Betula pendula* i omszonej *Betula pu-*

Projekt „Ochrona bioróżnorodności rezerwatów przyrody Pomorza” realizowany będzie do końca 2020 roku. Otrzymał dofinansowanie z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego 2014-2020. Koszt całkowity to 2 830 973 zł, środki unijne – 1 875 666 zł. Więcej informacji o projekcie znajduje się na stronie <https://wfos.gdansk.pl/informacja-promocja/realizowane-projekty/ochrona-bioroznorodnosci-rezerwatow-przyrody-pomorza>

bescens oraz sosny zwyczajnej *Pinus sylvestris*, które konkurują o światło i poprzez zjawisko parowania powodują osuszenie siedliska. Mniejsza ilość docierającego światła powoduje osłabienie i zamieranie osobników brzozy niskiej. W ramach projektu „Ochrona bioróżnorodności rezerwatów przyrody Pomorza” planuje się usunięcie z powierzchni 2,25 ha samosiewów sosny, brzozy brodawkowatej i omszonej. Warunki panujące na torfowisku oraz wrażliwość siedliska powodują, że krzewy i drzewa będą usuwane bez użycia ciężkiego sprzętu.

Iglica mała *Nehalennia speciosa* to bardzo rzadki, eurazjatycki gatunek ważki, umieszczony na tzw. czerwonych listkach wielu państw i regionów, w kilku przypadkach już jako gatunek wygasły. W Polsce występuje na około 110 stanowiskach, na torfowiskach i terenach podmokłych. Jest objęta ochroną gatunkową i jako jedyny gatunek owadów ochroną strefową, która wynosi 100 metrów wokół miejsc rozrodu. Wszystkie nowoodkryte stanowiska należy zgłaszać do regionalnej dyrekcji ochrony środowiska. W województwie pomorskim iglica mała występuje między innymi w rezerwacie przyrody „Mętne”. Larwy bytują w płytkich, zalanych zagłębieniach torfowiska. Postać dorosła występuje od maja do lipca, żywi się owadami i pajęczakami, ma ok. 3 cm długości i 3 cm rozpiętości skrzydeł. Bardzo ważna dla niej jest łąkowa struktura roślinności z występującymi tu turzycami o wysokości od 30 do 80 cm, ponieważ istotne znaczenie ma obecność pionowo stojących lub nieznacznie nachylonych łodyg, wśród których ważki przebywają większość czasu.

Wahania poziomu wód w rezerwacie, wynikające między innymi z obniżenia poziomu wód gruntowych w całym rejonie, stanowią zagrożenie dla iglicy, która należy do gatunków o niskiej tolerancji ekologicznej. Działania projektowe, polegające na usunięciu samosiewów brzozy brodawkowatej i omszonej oraz sosny zwyczajnej przyczynią się do zachowania siedliska iglicy małej w rezerwacie „Mętne”.